

Nr 3.

Utrikesutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avgivande av förklaring i enlighet med bestämmelserna i art. 36, mom. 2, i stadgan för den internationella domstolen.

Genom en den 24 januari 1947 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 25, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för nämnda dag föreslagit riksdagen, att denna måtte samtycka till att Kungl. Maj:t för Sveriges del må avgiva sådan förklaring som avses i art. 36, mom. 2, i stadgan för den internationella domstolen med iakttagande av att förklaringen innefattar vissa i statsrådsprotokollet angivna begränsningar.

Av det till propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet framgår bl. a. följande:

När Nationernas förbunds församling den 18 april 1946 beslöt om förbundets upplösning antog den även en resolution, enligt vilken den fasta mellanfolkliga domstolen betraktades som upplöst. Samtidigt konstituerades i Haag den nya internationella domstolen, vilken upprättats i enlighet med bestämmelserna i Förenta Nationernas stadga.

Enligt art. 92 av Förenta Nationernas stadga skall domstolen utöva sin verksamhet i enlighet med en särskild domstolsstadga, som är fogad vid och utgör en integrerande del av Förenta Nationernas stadga. Art. 93 utsäger, att alla medlemmar av Förenta Nationerna ipso facto äro anslutna till den internationella domstolens stadga. Stat som ej är medlem av Förenta Nationerna må med generalförsamlingens bifall ansluta sig till domstolsstadgan. Till såväl form som innehåll ansluter sig den nya domstolsstadgan nära till stadgan för den fasta mellanfolkliga domstolen.

Den nya internationella domstolens domsrätt är lika litet som den gamla domstolens i sig själv obligatorisk. Domstolen är enligt stadgans art. 36, mom. 1, behörig i mål, som underställas den av parterna, samt i de fall som särskilt angivas i Förenta Nationernas stadga och i gällande traktater och konventioner. I sistnämnda hänseende är att märka, att enligt stadgans art. 37 traktatsbestämmelser, enligt vilka mål skola hänskjutas till den forna domstolen, skola anses innebära, att ifrågavarande mål i stället skola hänskjutas till den nya internationella domstolen, under förutsättning att parterna äro anslutna till den nya domstolsstadgan.

Den nya stadgan ger emellertid liksom den gamla genom en s. k. fakultativ klausul de anslutna staterna en möjlighet att, i förväg och utan särskild överenskommelse, gentemot stater, som åtaga sig samma förpliktelse, erkänna domstolens domsrätt i rättstvister av närmare angiven beskaffenhet.

Bestämmelserna härom återfinnas i stadgans art. 36, momenten 2—6, och äro av följande lydelse:

»2. De stater, som äro anslutna till denna stadga, må när som helst förklara, att de i förhållande till varje annan stat, som åtager sig samma förpliktelse, erkänna domstolen såsom ipso facto och utan särskild överenskomelse behörig i alla rättstvister avseende:

- a) tolkningen av ett fördrag;
- b) varje internationellrättsligt spörsmål;
- c) förefintligheten av någon omständighet, som, därest den konstaterades, skulle innebära åsidosättandet av en internationell förpliktelse;
- d) arten eller omfattningen av den gottgörelse som bör givas i fall av en internationell förpliktelses åsidosättande.

3. Ovan avsedda förklaringar må avgivas antingen utan villkor eller under förutsättning av ömsesidighet från flera eller vissa staters sida eller för viss bestämd tid.

4. Dessa förklaringar skola deponeras hos Förenta Nationernas generalsekreterare, som har att tillställa de till denna stadga anslutna staterna och domstolens sekreterare avskrifter därav.

5. Förklaringar, som avgivits jämlikt artikel 36 i stadgan för den fasta mellanfolkliga domstolen och som ännu äro i kraft, skola i förhållanden mellan de till denna stadga anslutna staterna anses utgöra ett erkännande av den internationella domstolens obligatoriska behörighet för den tid förklaringarna ännu skola gälla och i enlighet med deras bestämmelser.

6. I händelse av meningsskiljaktighet rörande domstolens behörighet tillkommer avgörandet domstolen.»

För närvarande äro förklaringar i enlighet med ifrågavarande stadgande gällande för tjugotvå stater.

För Sveriges del är läget det, att regeringens år 1921 avgivna och senast år 1936 — för en tid av tio år — förnyade förklaring om anslutning till den s. k. fakultativa klausulen utlöpt i augusti 1946, d. v. s. i intervallen mellan upplösningen av den fasta mellanfolkliga domstolen och Sveriges anslutning till Förenta Nationerna, vilken såsom nämnts även innebär vårt lands anslutning till stadgan för den internationella domstolen.

De i kraft varande anslutningarna gälla antingen tills vidare eller för viss tid — merendels tio eller fem år — eller slutligen på viss tid — i regel fem år — med automatisk förlängning på obestämd tid med rätt till uppsägning vid vilken tidpunkt som helst.

På ett par undantag när äro samtliga i enlighet med den fakultativa klausulen avgivna förklaringar i olika form förknippade med ett uttryckligt angivande av att de gälla endast under förutsättning av ömsesidighet. Dessutom ha i åtskilliga fall särskilda förbehåll tillfogats, såsom förbehåll för tvister avseende territoriella frågor, tvister för vilkas behandling annat förfarande stadgas i särskilda traktater, tvister, som hänföra sig till förhållanden, vilka i tiden ligga före anslutningen, etc.

Utskottet.

Departementschefen har till statsrådsprotokollet i ärendet anfört:

»För den nya säkerhetsorganisationen, Förenta Nationerna, är fredlig lösning av internationella tvister ett huvudändamål. Sålunda inskräpes redan i

FN-stadgans art. 1, mom. 1, att ett av Förenta Nationernas ändamål är att 'genom fredliga medel och i överensstämmelse med rättvisans och den internationella rättens principer tillrättalägga eller lösa internationella tvister eller saklägen . . .', och enligt stadgans art. 2, mom. 3, förplikta sig Förenta Nationernas medlemmar 'att lösa sina internationella tvister med fredliga medel på sådant sätt att internationell fred och säkerhet samt rättvisan icke sättas i fara.' Reglerna för fredlig lösning av tvister utvecklas närmare i FN-stadgans kapitel VI, i vilket bl. a. stadgas (art. 36, mom. 3), att säkerhetsrådet, när det är verksamt för biläggande av tvist, bör beakta, att rättstvister i regel böra av parterna hänskjutas till den internationella domstolen.

De skäl som föranledde svenska regeringen att ansluta sig till den gamla domstolsstadgans fakultativa klausul och att sedermera förnya denna anslutning göra sig med lika stor rätt gällande till förmån för vårt lands godkännande av en obligatorisk domsrätt för den nya internationella domstolen enligt art. 36 av domstolsstadgan. Det åligger Sverige som medlem av Förenta Nationerna att främja tillämpningen av internationell jurisdiktion. Anledning finnes sålunda icke att ifrågasätta någon ändring i vårt lands vedertagna inställning till grundsatsen om fredlig lösning av internationella tvister genom deras hänskjutande till internationellt judiciellt organ och i vår inställning till principen om obligatorisk domsrätt för den internationella domstolen enligt den fakultativa klausulen.

Alltså finner jag mig böra förorda, att Sverige avger förklaring av det innehåll som framgår av art. 36, mom. 2, av stadgan för den internationella domstolen att gälla under förbehåll av ömsesidighet. I vad avser frågan om giltighetstiden för en dylik förklaring får jag under hänvisning till vad som tidigare gällt förorda en period av tio år. Förklaringen torde böra avse tvister, som hänföra sig till förhållanden, vilka i tiden ligga efter anslutningen.»

Under återopande av vad sålunda i statsrådsprotokollet anförts, hemställer utskottet,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samtycka till att Kungl. Maj:t för Sveriges del må avgiva sådan förklaring, som avses i art. 36, mom. 2, i stadgan för den internationella domstolen med iakttagande av att förklaringen innefattar de begränsningar, som i statsrådsprotokollet angivas.

Stockholm den 13 februari 1947.

På utrikesutskottets vägnar:

RICKARD SANDLER.

Närvarande: se under utlåtandet nr 1.